

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-24>

**PARTICIPIAL AND GERUNDIAL CLAUSES
AS COMPRESSED SYNONYMIC TRANSFORMS
(BASED ON MODERN FRENCH FICTION)**

**ДІЄПРИКМЕТНИКОВІ ТА ДІЄПРИСЛІВНИКОВІ ЗВОРОТИ
ЯК КОМПРЕСОВАНІ СИНОНІМІЧНІ ТРАНСФОРМИ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ
ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ)**

Lepetiukha A. V.

*Doctor of Philological Sciences,
Professor,
Professor at the Department of German
and Romance Philology
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Лепетюха А. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри німецької
і романської філології
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Дієприкметникові та дієприслівникові звороти, пре-, інтерна постпозитивні сегменти моно- та поліпредикативних висловлень (далі – МПВ та ППВ), актуалізуються як складні мовно-мовленнєві знаки-ко(н)текстуально (лінгвістично та / або ситуативно) преференціальні опції, що становлять компресовані синонімічні трансформи віртуальних (мовних) первинних структур із максимально заповненими синтаксичними позиціями та з певним семантичним значенням, в основі побудови яких лежать сублінгвістичні схеми, або «складові одиниці думки» [8, с. 49] та які формуються в просторі оперативного часу ментального кінетизму (руху). Оперативний час у менталістській концепції французького лінгвіста Г. Гійома є матеріальним субстратом розумово-мовленнєвої діяльності суб'єкта мовлення, у межах якого діють когнітивні поліоперації (психомеханізми) побудови та реалізації мовних знаків [12, с. 11].

При дослідженні дієприкметникових та дієприслівникових зворотів як синонімічних преференціальних опцій, що «сприяють змістовній компресії, дозволяють більш вільну інтерпретацію тексту» [1, с. 3], структурні та функціонально-семантичні особливості таких конструкцій трактуються по-різному у сучасному східноєвропейському

та зарубіжному мовознавстві. Н. Л. Щербіна відносить дієприкметникові і дієприслівникові звороти до різноструктурних паралельних синтаксем, схожих за лексичним складом засобів вираження спільного змісту [6, с. 4]. На думку вченої, залежно від їхніх семантичних особливостей, дієприкметниковий зворот виконує атрибутивну функцію, а дієприслівниковий – функцію предикатного поширювача. Власне атрибут є синтаксично субординованою факультативною характеристикою субстанціальної синтаксеми. Предикатний поширювач становить координовану предикатом, але семантично рівнозначну останньому синтаксему-напівпредикат [там само, с. 7]. На погляд Ключковської І. М., «французький дієприкметник зазвичай має атрибутивну функцію. Виняток складають дієприкметники минулого часу неперехідних дуративних дієслів, які лише беруть участь в утворенні складених дієслівних форм» [3, с. 85]. О. Есперсен вважає, що дієприкметники та інфінітиви, або вербиди, становлять проміжний розряд між іменниками і дієсловами [9, с. 128]. Д. Керм, розрізняючи у межах дієслова фінитні і нефінитні (дієприкметник, інфінітив і герундій) форми, підкреслює, що герундій у сучасній мові має повну потенцію дієслова і може, як дієслово, приймати об'єкт, але, на відміну від останнього, не сполучається з іменним відмінком суб'єкта; до того ж він часто виступає у якості суб'єкта або об'єкта дієслова або ж у складі приєднаного сполучення [7, с. 271]. Л. М. Скреліна пропонує розглядати інфінітив як діяльність, що мислиться у своєму здійсненні (*accomplissement*) без будь-якого переходу до завершеності (*accompli*); процес, який реалізується дієприкметником на *-ant* є одночасно здійснюваний, що має перспективу завершеності, і здійснений; дієприкметник минулого часу, який показує завершеність дії, становить форму, що відривається від темпоральної лінії [4, с. 44–45], оскільки вона позначає стан, результативність дії. Зауважимо, що темпоральні значення незавершеності / завершеності притаманні також дієприслівникам та дієприслівниковим зворотам теперішнього (форми на *-ant*) і минулого часів, при цьому останні позначають завершеність дії, не відриваючись від темпоральної лінії.

Представимо схематично темпоральний зміст нефінитних дієслівних форм на осі оперативного часу руху думки при каузації (породженні) синонімічних перференціальних опцій:

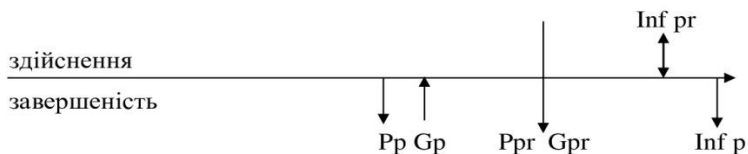

Рис. 1. Темпоральний зміст нефінітних форм дієслова (Prp – дієприкметник теперішнього часу; Pr – дієприкметник минулого часу, Grp – дієприслівник теперішнього часу, Gr – дієприслівник минулого часу, Inf pr / p – інфінітив теперішнього та минулого часів)

Більшість мовознавців визначають дієприкметникові та дієприслівникові синтагми як синонімічні представлення системної (мовної) підрядної пропозиції, порівнюючи їхні структурні і семантичні характеристики. Є. В. Гулига стверджує, що «подібно до того, як підрядне речення у складнопідрядних реченнях з розщепленим семантичним ядром немов би підключається до предикативної лінії головного речення, так і в реченні зі зворотом спостерігається свого роду включення до ядра речення» [2, с. 18]. На погляд Н. Л. Щербіни, «дієприкметниковий зворот, який виконує в ускладненому реченні чисто атрибутивну роль, тобто виражає якісну характеристику предмета за дією чи станом, може мати синонімічне підрядне відносне речення; дієприслівниковий зворот, який містить додаткові обставинні синтаксичні значення, може мати синонімічне підрядне обставинне речення» [6, с. 6].

Аналіз комплексу прикладів компресованих МПВ та ППВ сучасної французької художньої прози показав, що конструкції з дієприслівниковими зворотами являють собою синонімічні представлення не тільки складнопідрядних первинних пропозицій із семантичними причинним, умовним, темпоральним (послідовність дій / подій) значеннями, але й складносурядних структур з темпоральним значенням одночасності дій / подій:

(1) *En allant vers Dabola, on traverse un des passages les plus denses de la forêt tropicale* [10, р. 175] (ініціальний синонімічний трансформ зворотно реконструйованої (мовлення → мова) підрядної темпоральної первинної пропозиції *quand / lorsque on va vers Dabola* із семантичним значенням послідовності дій).

(2) *Il avoue avoir empoisonné les plantes de ses parents en pissant dessus, laissé mourir les poissons de son aquarium en mettant de la lessive dans l'eau et il a même tué un chien errant à coups de pierres pour s'amuser avec un groupe d'amis* [13, p. 109] (синонімічні сегменти полісинонімічного ППВ, що становлять компресовані преференціальні опції-трансформи зворотно реконструйованих підрядних причинних первинних пропозицій *parce qu'il a pissé dessus, parce qu'il a mis de la lessive dans l'eau*).

(3) *Rachel roulait en appuyant à fond sur les pédales* [11, p. 95] (фінальний синонімічний сегмент є редукованим трансформом зворотно реконструйованої сурядної первинної пропозиції *et (en même temps) elle appuyait à fond sur les pédales* із темпоральним семантичним значенням одночасності дій).

При дослідженні синонімічних структур сучасної української художньої прози схожу думку висловлює С. В. Харченко: «однак перетворення з простого ускладненого речення на складнопідрядне речення з підрядним часу видається неможливим, якщо вказана в дієприслівниковому звороті додаткова дія містить супровідне значення способу дії або наслідку» [5, с. 125].

Література:

1. Грушева І. Л. Функціонально-стилістическіє свойства сложноподчинённых образований в современном немецком языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. : 10.02.04. Минск, 1982. 21 с.
2. Гульга Е. В. Место сложноподчинённого предложения в системе синтаксиса. *Филологические науки*. 1961. № 3. С. 16–26.
3. Ключковська І. М. До питання про вид та аспектуальні значення французького дієслова. *Проблеми лінгвістики науково-технічного і художнього тексту та питання лінгвометодики*. 2001. № 419. С. 85–86.
4. Скрелина Л. М. Методические рекомендации к спецсеминару по систематике языка и речевой деятельности. Архангельск : Архангельский гос. пед. ин-т им. М. В. Ломоносова, 1986. 68 с.
5. Харченко С. В. Синонімія простих ускладнених і складнопідрядних речень у сучасній українській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 57. С. 124–126.

6. Щербіна Н. Л. Синонімія синтаксичних зворотів і підрядних речень у сучасній сербській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.03. Київ, 1999. 14 с.
7. Curme, G. A Grammar of the English Language. Syntax. Boston : N. Y., 1966. Vol. 3. 616 p.
8. Gineste, M.-D. De la phrase à la proposition sémantique : un point de vue de la psychologie cognitive du langage. L'information grammaticale. 2003. n° 98. P. 48–51.
9. Jespersen, O. The Philosophy of Grammar. London and New York : Routledge, 2006. 359 p.
10. Kehrer, B. Poudre d'Afrique. P. : L'Harmattan, 2012. 416 p.
11. Sender, E. Le sang des dauphins noirs. P. : Éditions XO, 2012. 412 p.
12. Valin, R. Perspectives psychomécaniques sur ma syntaxe. Québec : Les presses de l'Université Laval, 1981. 96 p.
13. Werber, B. Les Micro-Humains. Troisième humanité. P. : Albin Michel et Bernard Werber, 2015. 504 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-25>

**FEMALE AND MALE FEATURES OF SPEECH
(BASED ON THE MOVIE “TOOTSIE” 1982)**

**ЖІНОЧІ ТА ЧОЛОВІЧІ РИСИ МОВЛЕННЯ
(НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМУ «ТУТСІ» 1982)**

Lozovska K. O.

*Postgraduate Student at the Department
of English Translation Theory
and Practice
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Лозовська К. О.

*аспірантка кафедри теорії
та практики перекладу
з англійської мови
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Gender linguistics has been of interest for more than 50 years since the first research in the field conducted by Robin Lakoff. Nowadays this field becomes more and more popular, and emerging of more advanced